

Шевченко Ю.Г.

КАРЛ ФОН КЛАУЗЕВІЦ ТА СУНЬ-ЦЗИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ВІЙНИ

Стаття присвячена порівняльному аналізу воєнних концепцій пруського генерала й військового теоретика Карла фон Клаузевіца та китайського воєнного стратега Сунь Цзи, надано оцінку релевантності обох підходів в рамках сучасних міжнародних конфліктів.

Ключові слова: Карл фон Клаузевіц, Сунь Цзи, воєнна концепція, війна, міжнародний конфлікт

Постановка проблеми. Сунь Цзи та Карл фон Клаузевіц визнані одними з найбільш впливових авторів з питань військово-стратегічної проблематики. Незважаючи на те, що Клаузевіц писав близько двохсот, а Сунь Цзи - понад дві тисячі років тому, їх ідеї до сьогодні залишаються актуальними.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу воєнних концепцій пруського генерала й військового теоретика Карла фон Клаузевіца та китайського воєнного стратега Сунь Цзи, та визначення релевантності обох підходів в рамках сучасних міжнародних конфліктів.

Робота Клаузевіца «Про природу війни» вважається однією з найвеличніших книг західного світу, присвячених фундаментальним питанням ведення війни. Розробки Клаузевіца стали базовими для всіх наступних праць військових теоретиків XIX-XX століть. Цікавим є те, що Клаузевіца цікавили лише військові події останніх 150 років, головним чином, наполеонівські. Саме він першим зміг побачити принципи відмінності між так званими «кабінетними війнами» XVII-XVIII століть та несподіваними і стрімкими кампаніями Наполеона Бонапарта, які ставили за кінцеву мету знищити ворога, а не лише виснажити його [2]. Сутність війни як продовження політики іншими

насильницькими засобами він відносив до війни необмеженої, абсолютної [4, с. 24].

Клаузевіц виводить принцип трійці і стверджує, що характер будь-якої війни лежить на перетині трьох компонентів: первинного почуття пристрасті, ймовірності й випадковості та раціонального прагнення певної мети. Перший компонент, за Клаузевіцем, стосується населення, другий – армії та її командування, а третій – держави. Іншими словами, кожна війна характеризується використанням насильства для реалізації військових завдань з метою досягнення політичних задумів. За допомогою тринітарного принципу, Клаузевіц конструює концепцію війни, яка відобразить такі її невід'ємні риси, як непередбачуваність і багатокомпонентність [5]. Отже, війна схильна до змін, але ці зміни зумовлюються політикою країни. Цей висновок, стосовно безперервності процесу розвитку і мінливості політики, актуальний навіть сьогодні.

Будь-який насильницький конфлікт, за Клаузевіцем можна розкласти на п'ять елементів: «атакуючий; той, що обороняється; насильницькі методи; військові задачі та політичні задуми» [6]. Така схема може описувати всі форми політичного насильства; як традиційні війни між державами, так і новостворені феномени війни, зокрема тероризм. Тероризм, наприклад, з використанням даної схеми може бути описаний як недержавний суб'єкт («атакуючий»), який практикує несподівані напади на цивільне населення («методи») для поширення серед населення паніки («військове завдання») з метою змушення політичної влади («той, що обороняється») внести зміни до своєї політики («політичний задум»).

Трактату Сунь Цзи «Мистецтво війни» вже більше 2500 років, але його військова концепція все ще заслуговує на особливу увагу сьогодні. В основі концепції Сунь Цзи лежить управління ворогом, що створює можливості для легкої перемоги. Війна у Сунь Цзи розглядається як органічне ціле, починаючи з дипломатії та мобілізації, і закінчуючи шпигунством.

Ніколи не можна забувати про мету війни - зробити так, щоб населення процвітало і було лояльним до правителя. Ідеальна перемога – це підпорядкування інших держав дипломатичними методами, без вступу в військові дії. Тому необхідно вести активну дипломатію, руйнувати союзи противника і ламати його стратегію. Сунь Цзи постійно підкреслює, що військові дії - це дороге заняття, яке приносить збиток державі. Тому війна повинна бути швидкою, ефективною і мобільною. Затягувати війну негуманно по відношенню до народу [3, с. 24-29].

Порівнюючи обидві концепції, варто наголосити на тому, що явище війни у них розглядається на двох різних рівнях. Клаузевіц зацікавлений, першим чином, у мистецтві ведення війни, в той час як Сунь Цзи приділяє увагу стратегіям, що передують самій битві: від військових приготувань до дипломатичних акцій. Для Сунь Цзи стратегічна перевага веде до тактичного успіху, тоді як Клаузевіц звужує сутність війни, відгороджуючи її від невійськових форм боротьби (дипломатичної, економічної, соціальної, науково-технічної, етнічної та релігійної).

Принципово різною у концепціях постає також визначення кінцевої мети війни. Клаузевіц ставить за мету максимально збільшувати втрати супротивника, схвалює жорстокість та масштабне кровопролиття. Навпаки, підхід Сун Цзи до війни є більш філософським, і його можна тлумачити з урахуванням моральних питань війни. Особливо ця мораль стає актуальною для сучасних конфліктів. Сун Цзи пише, що ідеальна перемога - це перемога без кровопролиття. Економічні, соціальні та політичні інструменти повинні використовуватися з самого спочатку, перш ніж війна залишиться єдиним рішенням. Клаузевіц, зі свого боку, не заперечує ролі дипломатії, і погоджується, що розпочинати війну варто лише після того, як мирні засоби виявляться марними [7]. Сьогодні цей принцип є домінуючим: розвинений світ намагається мінімізувати війни як за чисельністю, так і за ступенем тяжкості, використовуючи міжнародне право та

невійськові засоби для досягнення політичних цілей.

Хоча Клаузевіц визнає, що підсумки війни не завжди є остаточними, оскільки переможена держава може нанести відповідний удар після поразки, що доречі сталося з Німеччиною у Другій світовій війні. Саме тому, Клаузевіц наполягає на повному знищенні ворога, щоб мінімізувати ризик у майбутньому. Навпаки, Сун Цзи виступає за збереження держави та війська супротивників. Прагнення рішучої перемоги над цими силами може бути контрпродуктивним, оскільки воно породжує ще більше обурення та гніву серед переможеного населення [3, с. 35-37]. Це особливо важливо для сучасних воєнних конфліктів, коли доводиться мати справу з терористичними угрупованнями, партизанськими загонами тощо.

Сунь Цзи також робить значний акцент на інформованості та розвідці. Як на стратегічному, так і на тактичному рівнях, ведення війни базується на дезінформуванні та факторі раптовості. Сунь Цзи стверджує, що невпинне використання інформації про стратегії супротивника – найефективніший спосіб визначення його слабких місць. Сьогодні інформованість, фактор раптовості та дезінформуючі заходи дійсно відіграють значну роль у процесі ведення війни. На противагу цим принципам Клаузевіц «пропагує велику битву та відвагу воєначальників» [7], що є відносно застарілим для сучасних реалій.

Отже, як Клаузевіц, так і Сунь Цзи мають важливі ідеї щодо пояснення незмінної сутності війни та її постійної присутності в історії. Війна розглядається під різними ракурсами: Клаузевіц акцентує увагу на тактиці, Сунь Цзи – на стратегії. Філософський підхід Сунь Цзи знаходить своє відображення у більшості конфліктів сучасності та нагадує про дієві методи їх уникнення. Схема війни Клаузевіца залишається досить корисною для концептуалізації різних форм сучасного політичного насилля.

Список використаної літератури:

1. Кильдюшов О.В. Война и социальный порядок: ultima ratio или conditio humana? (Гоббс – Клаузевиц – Шмитт – Фуко) // Полития. – 2016. – №1 – С.6-32.
2. Снесарев А.Е. Жизнь и труды Клаузевица. – М., 2001. – с. 231.
3. Сунь Цзи. Мистецтво війни. – Львів, 2015. – 112 с.
4. Фон Клаузевиц К. О войне. – М.: АСТ, 2002. – 356 с.
5. Berger G. Is Clausewitz or Sun Tzu More Relevant to Contemporary War? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.e-ir.info/2013/04/03/is-clausewitz-or-sun-tzu-more-relevant-to-understanding-contemporary-war-2/>
6. Matthew G. The Relevancy of the Clausewitzian Trinity to the War on Terrorism. – USMC University, 2001-2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hsdl.org/?view&did=438461>
7. Miller S. Are Clausewitz and Sun Tzu Still Relevant in Contemporary Conflicts? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.e-ir.info/2012/07/20/are-clausewitz-and-sun-tzu-still-relevant-in-contemporary-conflicts/>

Shevchenko Y. - Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa National University named after I.I. Mechnikov
Carl von Clausewitz and Sun Tzu: comparative analysis of two military concepts

Sun Tzu and Karl von Clausewitz are recognized as some of the most influential authors on military and strategic issues. Despite the fact that Clausewitz wrote about two hundred and Sun Tzu - more than two thousand years ago, their ideas are still relevant. Comparing both concepts, it has to be emphasized that the phenomenon of war in the works of both researchers are rather different: Clausewitz is interested in the art of warfare, while Sun Tzu pays attention to the strategies prevailing the very battle: from military preparations to diplomatic actions.

The ultimate goal of war is also described differently in both works. Clausewitz aims to maximize the loss of the enemy, endorses cruelty and massive bloodshed. On the contrary, Sun Tzu's approach to the war is more philosophical, and it can be interpreted in the light of the moral issues of war. Sun Tzu's philosophical approach is reflected in most conflicts of the present day and is reminiscent of effective methods of avoiding them. Clausewitz's scheme of war remains very useful for the conceptualization of various forms of contemporary political violence.

Key words: *Karl von Clausewitz, Sun Tzu, military concept, war, international conflict.*

*Рекомендовано до друку –
ст. викладачем Кузьмінім Д. В.*

Стаття надійшла в редакцію 09.01.2018.